C/2025/5160

28.10.2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

ELi kodanikuühiskonna toetamise, kaitsmise ja võimestamise strateegia

(arvamus Euroopa Komisjoni taotlusel [1]**)**

(C/2025/5160)

Pearaportöörid: **Pietro Vittorio BARBIERI**
Peter SCHMIDT
Christa SCHWENG

Õiguslik alus	kodukorra artikli 51 lõige 2
Konsulteerimistaotlus	13.5.2025
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	17.7.2025
Täiskogu istungjärk nr	598
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	152/00/02

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (edaspidi „komitee“) loodi 1957. aastal Rooma lepinguga ELi institutsioonide nõuandva organina. Komitee võimaldab organiseeritud kodanikuühiskonnal väljendada seisukohti Euroopa tasandil ja juhtida nende hääl ELi poliitikakujundamise protsessi. Komiteel on ajaloo vältel olnud oluline roll kodanikuühiskonna dialoogi edendamisel ning käesoleva arvamusega esitatakse Euroopa Komisjonile kodanikuühiskonna strateegia tegevuskava ja ettepanek ühise kodanikuühiskonna platvormi loomiseks.

1.2. Komitee tunneb heameelt Euroopa Komisjoni algatuse üle luua ulatuslik kodanikuühiskonna strateegia ja kodanikuühiskonna platvorm. See on veelgi pakilisem praeguses kontekstis, kus demokraatia on ohus ja kodanikuühiskonna tegutsemisruum aheneb nii liikmesriikides kui ka kogu maailmas.

1.3. ELi kodanikuühiskonna strateegias tuleks kehtestada meetmed, mis põhinevad järgmisel:

— turvaline ja toetav keskkond kodanikuühiskonna jaoks;

— kestlikkus ja sõltumatus (rahastamise kaudu) ja

— kodanikuosaluse ja kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamine (olemasolevate mehhanismide struktureerimise ja tugevdamise kaudu).

[1] Arvamus, mis põhineb komisjoni tööprogrammi ühel punktil enne komisjoni dokumendi avaldamist ja mida komisjon taotles oma 13. mai 2025. aasta kirjas.

1.4. Strateegia peaks hõlmama – komitee toetusel – institutsioonidevahelist kokkulepet kodanikuühiskonna dialoogi kohta, et tagada kodanikuühiskonna dialoogi tavade sidusus kõigis ELi institutsioonides.

1.5. Komitee rõhutab samuti, et kodanikuühiskonna strateegia ja kodanikuühiskonna dialoogi platvormiga peaks kaasnema tugevam institutsioonidevaheline koostöö ning struktureeritum ja kaasavam dialoog seoses komitee soovitustega.

1.6. Tuginedes oma kogemustele ja võrgustikule, teeb komitee ettepaneku käivitada koostöös Euroopa Komisjoniga katseprojekt, millega loodaks laiaulatuslik dialoog, mis algab poliitilise protsessi varases etapis. Tähelepanu keskmes oleksid demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi põhimõttega seotud küsimused, mida arutataks koostöös komitee ajutise töörühmaga „Põhiõigused ja õigusriigi põhimõte“. Pärast projekti rakendamist ja hindamist võiks sarnaseid laiaulatuslikke dialooge välja pakkuda ka muudel kodanikuühiskonna jaoks olulistel teemadel.

1.7. See platvorm

— suunaks – juhtorganite toetusel – dialooge demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi teemal ning annaks hiljem panuse peamistesse poliitilistesse protsessidesse, näiteks komisjoni iga-aastasesse tööprogrammi;

— võõrustaks iga-aastast kodanikuühiskonna dialoogi konverentsi, et koos kõigi asjaomaste sidusrühmadega esitada ja täiustada soovituste ettepanekuid;

— jälgiks kodanikuühiskonna dialoogi iga-aastase tulemustabeli abil, mille põhjal koostataks iga kahe aasta järel kodanikuühiskonna dialoogi aruanded;

— paneks – komitee toetusel – aluse kodanikuühiskonna dialoogi käsitlevale institutsioonidevahelisele kokkuleppele, et tagada kodanikuühiskonna dialoogi tavade sidusus kõigis ELi institutsioonides, järgides punktis 3.7.1 loetletud põhimõtteid.

1.8. Komitee soovitab Euroopa Komisjonil näha ette asjakohased sätted Euroopa kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamiseks kõigil tasanditel ning rahastada kodanikuühiskonna platvormi loomist. Kavandatav katseprojekt võimaldaks komisjonil katsetada kavandatud laiaulatuslikku konsultatsioonialgatust piiratud lisaressursside abil, arvestades et suurem osa vahenditest on juba kasutusel.

2. **Üldised märkused**

2.1. Oma missioonikirjas ([2]) demokraatia, õigusküsimuste, õigusriikluse ja tarbijakaitse voliniku kandidaadile Michael McGrathile märkis Euroopa Komisjoni president, et kodanikuühiskonnaga demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja seonduvates küsimustes tehtava koostöö tõhustamiseks tehakse McGrathile ülesandeks luua kodanikuühiskonna platvorm. Selle eesmärk on toetada süstemaatilisemat kodanikuühiskonna dialoogi ning tegutseda selle nimel, et tugevdada kodanikuühiskonna, aktivistide ja inimõiguste kaitsjate kaitset nende töös.

2.2. Komisjoni 2025. aasta tööprogrammi asjakohases punktis märgitakse, et „[k]odanikuühiskonna organisatsioonidel on ELi demokraatlike süsteemide ja institutsioonide kaitsmisel oluline osa ning komisjoni praegusel koosseisul on kavas intensiivistada tegevust kodanikuühiskonna toetamisel, kaitsmisel ja võimestamisel“. Tööprogrammi lisas esitatud uute algatuste raames võtab komisjon kohustuse koostada „ELi kodanikuühiskonna toetamise, kaitsmise ja võimestamise strateegia (muu kui seadusandlik, 2025. aasta III kvartal)“. Oma avalikus konsultatsioonis portaalis „Avaldage arvamust!“ teatas Euroopa Komisjon, et strateegia esialgne põhieesmärk oleks tugevdada sisukat koostööd väga erinevate ELi poliitikavaldkondade kallal töötavate kodanikuühiskonna organisatsioonidega ja nende organisatsioonide kaitset. Lisaks märkis komisjon, et strateegia raames esitatakse algatused soodsa keskkonna toetamiseks, võttes ELi tasandil meetmeid, et ennetada kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemist. Samuti pakutakse selles välja meetmed, et parandada dialoogi avaliku sektori asutuste ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel demokraatia, õigusriigi põhimõtte ja seonduvate küsimuste üle. ELi tasandil hõlmab see suhtlust kodanikuühiskonna platvormi kaudu ([3]).

([2]) Euroopa Komisjoni presidendi Ursula von der Leyeni missioonikiri demokraatia, õigusküsimuste, õigusriikluse ja tarbijakaitse voliniku kandidaadile Michael McGrathile, 17. september 2024, https://commission.europa.eu/document/download/907fd6b6-0474-47d7-99da-47007ca30d02_en?filename=Mission%20letter%20-%20McGRATH.pdf.

([3]) Tagasisidekorje algatus „ELi kodanikuühiskonna strateegia“ Euroopa Komisjoni portaalis „Avaldage arvamust!“, mis avaldati 13. juunil 2025.

2.3. Rooma lepinguga loodud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on nõuandev organ, kuhu kuuluvad liikmesriikide eri majandus- ja sotsiaalvaldkondade ning üldist huvi pakkuvate valdkondade esindajad. Euroopa Liidu toimumise lepingu artiklis 300 täpsustatakse: „Majandus- ja sotsiaalkomitee koosneb tööandjate organisatsioonide esindajatest ja töötajate organisatsioonide esindajatest ning muudest kodanikuühiskonna esindajatest, eelkõige majandus- ja ühiskonnaelu, kodanikutegevuse, kutsetegevuse ja kultuuri alal.“ Komitee ülesanne on panustada otsustusprotsessi oma sõltumatute arvamustega tema pädevusvaldkonda kuuluvates küsimustes, nagu on määratletud aluslepingutes. Arvukate uuenduste hulgas, mis Rooma lepinguga Euroopa ja ülemaailmsel tasandil sisse viidi, on osalusdemokraatia algus läbi otseste ja struktureeritud konsultatsioonide organiseeritud kodanikuühiskonnaga. Komitee roll tuleneb otseselt osalusdemokraatiast ning võimaldab riiklike sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajatel esitada arvamusi ELi õigusaktide kohta, teha koostööd kompromissi vaimus ja kohaldada demokraatlikke põhimõtteid, andes kodanikuühiskonnale, sealhulgas vähemusrühmadele, sõna läbipaistval viisil.

2.4. Euroopa Liidu lepingu artikkel 11, millega pannakse alus tõelisele ja struktureeritud kodanikuühiskonna dialoogile Euroopa tasandil, on pakkunud märkimisväärseid väljavaateid osalusdemokraatia edasiarendamiseks. Kodanikuühiskonna dialoog peab käima käsikäes sotsiaalpartneritega peetava sotsiaaldialoogiga, tagades seeläbi organiseeritud kodanikuühiskonna pikaajalise osalemise Euroopa otsustusprotsessis.

2.5. Komitee kui osalusdemokraatia maja toimib kodanikuühiskonna laialdase osalemise platvormi ja liikumapaneva jõuna püüdlustes kindlustada kodanikuühiskonnale koht ELi laua taga. Komitee on nagu majakas, mis juhatab kodanikuühiskonda ELi otsustusprotsesside poole. Tema põhiülesanne on edendada, korraldada ja suunata osalusdemokraatiat ELi institutsioonide vahel.

2.6. Alates 1992. aastast on komitee koostanud märkimisväärse hulga arvamusi, uuringuid ja avaldusi kodanikuühiskonna dialoogi ja osalusdemokraatia kohta. Kõik see on kokku võetud pidevalt ajakohastatavas ülevaates „Participatory Democracy: A success story written by the EESC“ ([4]).

2.7. Järgnevalt on loetletud erilist äramärkimist väärivad saavutused ja väljaanded.

— Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 8. aprilli 1992. aasta teabearuanne kodanike Euroopa kohta, milles leidis esimest korda käsitlemist kodanike ja nende esindajatega peetava dialoogi teema.

— 22. septembri 1999. aasta omaalgatuslik arvamus teemal „Kodanikuühiskonna organisatsioonide roll ja panus Euroopa ülesehitamisel“, mis innustas ja toetas Euroopa Liidu lepingu artikli 11 vastuvõtmist.

— 2004. aastal moodustatud kontaktrühm (Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonide ja võrgustikega), et luua raamistik poliitiliseks dialoogiks ja koostööks ühist huvi pakkuvates valdkondadevahelistes küsimustes. Rühm koosneb komitee liikmetest ning 47 Euroopa organisatsioonist ja võrgustikust. Tuleb märkida, et komitee oli esimene ELi organ, kes võttis kasutusele osalusdemokraatia protsessi.

— Komitee võõrustatav iga-aastane kodanikuühiskonna nädala üritus, mille eesmärk on suhelda kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga laiemas tähenduses, et edendada dialoogi Euroopa ees seisvate põhiküsimuste üle. Komitee on organiseeritud kodanikuühiskonna maja, mis pakub neile rühmadele platvormi oma seisukohtade väljendamiseks ja ELi poliitika kujundamisele kaasaaitamiseks.

([4]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, „Participatory Democracy: A success story written by the EESC“, 2020, https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-663-en-n.pdf.

— 2013. aastal moodustatud ajutine töörühm „Euroopa kodanikualgatus“, mille ülesanne on juhtida komitee Euroopa kodanikualgatuse poliitikat ja anda soovitusi institutsioonilisteks meetmeteks, et seda vahendit edasi arendada. Ajutine töörühm suhtleb korrapäraselt nii Euroopa kodanikualgatuse korraldajate kui ka kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kes toetavad aktiivselt Euroopa kodanikualgatust ja kodanikuaktiivsust. Mitmed neist on alalised partnerid komitee iga-aastasel põhiüritusel – Euroopa kodanikualgatuse päeval (mis toimub kodanikuühiskonna nädala raames alates 2024. aastast).

— Komitee välissuhetega tegelevad tööorganid, kes jälgivad ELi kaubandus- ja arengupoliitikat dialoogi kaudu kodanikuühiskonna organisatsioonidega kolmandatest riikidest ja piirkondadest, kellega ELil on ametlikud suhted.

— Ajutise töörühma „Põhiõigused ja õigusriigi põhimõte“ loomine 2018. aastal, et võidelda kasvava populismi ja kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise vastu. Töörühma eesmärk on hinnata põhiõiguste, demokraatia ja õigusriigi olukorda liikmesriikides. Erilist tähelepanu pööratakse õigustele, mis on kodanikuühiskonna, sealhulgas sotsiaalpartnerite jaoks keskse tähtsusega, nagu ühinemisvabadus, kogunemisvabadus, väljendusvabadus (sealhulgas meediavabadus), õigus mittediskrimineerimisele ja õigusriigi olukord üldisemalt. Töörühma lõplikku aastaaruannet võetakse arvesse komisjoni iga-aastases õigusriigi olukorda käsitlevas aruandes.

— Komitee pikaajaline suhtlus majandus- ja sotsiaalnõukogudega vastava võrgustiku kaudu. Need sidemed aitavad suurendada usaldust kodanike, kodanikuühiskonna ja avaliku sektori asutuste vahel ning tagavad majanduslike ja sotsiaalsete sidusrühmade osalemise avalikus otsustusprotsessis.

— Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 2016. aasta oktoobri arvamus SOC/526, milles käidi esmakordselt välja idee kutsuda kokku kodanikuühiskonna organisatsioonide iga-aastane foorum, et arutada demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi põhimõttega seotud küsimusi. 2019. aasta juunis vastu võetud arvamuses SOC/627 ([5]) kordas komitee oma ettepanekut „luua Euroopa Liidu tasandil iga-aastane põhiõigusi ja õigusriigi põhimõtet käsitlev foorum“.

— 2021.–2022. aastal toimunud Euroopa tuleviku konverentsi 39. ettepanek, milles soovitati: „Reformida Euroopa Liidu toimimist, kaasates paremini sotsiaalpartnereid ja organiseeritud kodanikuühiskonda. Tugevdada olemasolevaid struktuure, et paremini kajastada ELi kodanike vajadusi ja ootusi otsustusprotsessis, arvestades nende tähtsust Euroopa demokraatlikus elus. Suurendada selles raamistikus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee institutsioonilist rolli ning suurendada tema mõjuvõimu osalusdemokraatia tegevuste, näiteks kodanikuühiskonna organisatsioonidega peetava struktureeritud dialoogi ja kodanike paneelarutelude vahendaja ja tagajana.“ Lisaks märgitakse ettepanekus, et „[e]lujõuline kodanikuühiskond on Euroopa Liidu demokraatliku elu jaoks üliioluline“. 36. ettepanekus soovitatakse „kaasata kodanike osalemise protsessi organiseeritud kodanikuühiskond, piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused ning olemasolevad struktuurid, näiteks Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning Euroopa Regioonide Komitee“.

— Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus SOC/728 „ELi noortetest“. See on vahend, mille eesmärk on tugevdada noorte osalemist ja noorte integreerimist poliitika kujundamisse, tuginedes konsultatsioonidele, mõjuhinnangutele ja leevendusmeetmetele, muutes komitee esimeseks ELi institutsiooniks, kes on pühendunud selle elluviimisele. Komitees tähendab see noorte esindajate kaasamist arvamuste koostamisse. 2024. aasta aprillis kiitis komitee juhatus heaks komitee noorterühma koostatud metoodika ELi noortetesti rakendamiseks komitees.

— 2017. aastal loodi komitee ajutine töörühm „Euroopa poolaasta“. See on horisontaalne organ, mis tugevdab ja toetab komitee sektsioonides tehtavat tööd. Töörühm keskendub kestlikku majanduskasvu ja tööhõivet käsitlevate Euroopa kodanikuühiskonna ettepanekute analüüsimisele, tagades komitee pideva panuse iga-aastasesse Euroopa poolaasta tsüklisse.

— Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus SOC/782 „Kodanikuühiskonna dialoogi ja osalusdemokraatia tugevdamine ELis: edasised sammud“. See on kodanikuühiskonna dialoogi käsitlev strateegiline arvamus, mis võeti vastu 2024. aasta veebruaris ja sisaldab paljusid olulisi elemente kodanikuühiskonna dialoogi strateegia väljatöötamiseks.

([5]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Õigusriigi edasine tugevdamine liidus. Hetkeseis ja võimalikud edasised sammud““(COM(2019) 163 final) (ELT C 282, 20.8.2019, lk 39).

— Komitee osalemine kodanikuühiskonna erinevate panuste ja platvormide korraldamisel või hõlbustamises, nagu Euroopa rändefoorum, ringmajanduse sidusrühmade platvorm (koos komisjoniga) ja noorte ümarlauad. ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamise ajal koordineeris komitee kodanikuühiskonna panust esimesse ELi tasandi vabatahtlikku läbivaatamisse.

3. **ELi kodanikuühiskonna toetamise, kaitsmise ja võimestamise strateegia**

3.1. Komitee tunneb heameelt Euroopa Komisjoni algatuse üle luua ulatuslik kodanikuühiskonna strateegia ja kodanikuühiskonna platvorm. See on veelgi pakilisem praeguses kontekstis, kus demokraatia on ohus ja kodanikuühiskonna tegutsemisruum aheneb nii liikmesriikides kui ka kogu maailmas. Vastupanuvõimelise ELi ülesehitamiseks tuleb mobiliseerida kõik ühiskonna ressursid, seda eelkõige praeguste kriiside ja üldise geopoliitilise olukorra taustal.

3.2. Komitee rõhutab, et oluline on käivitada laiaulatuslik kodanikuühiskonna strateegia, et kaitsta tugevat ja autonoomset kodanikuühiskonda ning luua ELi tasandil kodanikuühiskonna platvorm, kus Euroopa institutsioonid saavad teha kodanikuühiskonnaga konkreetset ja sisulist koostööd.

3.3. Komitee kordab, et tähtis on täielikult rakendada Euroopa Liidu lepingu artiklit 11, et täiendada konsultatsioone käsitlevaid kehtivaid sätteid.

3.4. ELi kodanikuühiskonna strateegias tuleks kehtestada meetmed, mis põhinevad järgmisel:

— turvaline ja toetav keskkond kodanikuühiskonna jaoks;

— kestlikkus ja sõltumatus (rahastamise kaudu) ja

— kodanikuosaluse ja kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamine (olemasolevate mehhanismide struktureerimise ja edendamise ning ELi tasandil kodanikuühiskonna platvormi kaudu, nagu on kirjeldatud allpool).

3.5. EL peab tagama kodanikuühiskonnale turvalise ja toetava keskkonna:

— edendades organiseeritud kodanikuühiskonna kui demokraatia, ühtekuuluvuse, osaluse ja sotsiaalse innovatsiooni peamise tugisamba rolli ja eripära ning teavitades sellest piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil;

— töötades ELis välja kaitsemehhanismi kodanikuühiskonna osalejate ja inimõiguste kaitsjate jaoks;

— tugevdades komitee rolli organiseeritud kodanikuühiskonna keskuse, ühenduslüli, häälekandja ja vahendajana ELi, rahvusvahelisel ja riiklikul tasandil;

— võttes vastu Euroopa Komisjoni direktiivi ettepaneku Euroopa piiriüleste ühingute kohta ja arutades sarnase õigusliku vahendi väljatöötamist sihtasutuste jaoks.

3.6. EL peab edendama kestlikkust ja sõltumatust rahastamise kaudu, tagades, et:

— mitmeaastane, järjepidev ja paindlik rahastamine on kodanikuühiskonna osalejatele kättesaadav ning et mitmeaastases finantsraamistikus on ette nähtud piisavad vahendid;

— kodanikuühiskonna organisatsioonid on kaasatud nende jaoks oluliste rahastamisprogrammide rakendamisse, järelevalvesse ja hindamisse;

— rahalistele vahenditele ja annetustele juurdepääsu halduslikud, regulatiivsed ja maksualased takistused on kõrvaldatud, sealhulgas piiriüleselt;

— kõik seadused, mis mõjutavad kodanikuühiskonna organisatsioone ja nende tegevust, on täielikult kooskõlas ELi ja rahvusvaheliste õiguslike kohustuste ja põhiõigustega, ning kodanikuühiskonna organisatsioonidega konsulteeritakse neid mõjutavate seadusandlike muudatuste üle;

— ei rakendata meetmeid, mis piiravad juurdepääsu rahastamisele, ning haldus-, õigus- ja finantsmehhanisme ei kuritarvitata üldsuse osalemise, kodanikutegevuse või meediavabaduse piiramiseks;

— inimesi julgustatakse teatama kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate ahistamisest või nende vastu suunatud rünnakutest ning need rikkumised registreeritakse nõuetekohaselt, neid uuritakse ja nende eest võetakse vastutusele, et järgida õigusriigi põhimõtet;

— organiseeritud kodanikuühiskonna kaitset käsitlevaid ELi õigusakte jõustatakse nõuetekohaselt, sealhulgas vajaduse korral ajutiste meetmete abil;

— kodanikuühiskonna organisatsioone toetatakse nende töö ja suutlikkuse suurendamise mehhanismide kestliku rahastamise kaudu.

3.7. EL peab tagama suurema kodanikuosaluse ja tugevama kodanikuühiskonna dialoogi, edendades õigeid tingimusi, kehtestades võrdlusalused ja soodustades dialoogistruktuure kõigil tasanditel.

3.7.1. *Õigete tingimuste edendamine ja võrdlusaluste kehtestamine*

3.7.1.1. Sisukas kodanikuühiskonna dialoog eeldab õigeid **tingimusi**, mis võimaldavad kõigil osapooltel osaleda, tagades, et igale osapoolele antakse selged rollid ja vastutus. See nõuab ka, et institutsioonid oleksid reageerimisvõimelised ja vastutustundlikud nii dialoogimehhanismides kui ka neist väljaspool, kooskõlas standarditega, mis reguleerivad õigust heale haldusele. Samuti ei saa kodanikuühiskonna dialoog Euroopa tasandil nõuetekohaselt toimida ilma hästi juhitud dialoogita riigi tasandil. Toetava keskkonna loomiseks tõhusa ja konstruktiivse kodanikuühiskonna dialoogi tarvis peavad olema täidetud teatavad tingimused. Need hõlmavad usaldust, vastutust, läbipaistvust ja osalemist soodustavaid tingimusi. Euroopa Nõukogu rahvusvaheliste vabaühenduste konverents on võtnud vastu heade tavade koodeksi kodanike osalemiseks otsustusprotsessis. Selles on kokku võetud peamised põhimõtted ja tingimused, millest juhinduda. Komitee teeb ettepaneku, et kodanikuühiskonna strateegias esitataks eesmärgid ja määratletaks näitajad koos selgete võrdlusalustega liikmesriikide ja ELi institutsioonide jaoks seoses kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja kodanikuühiskonna dialoogiga riiklikul tasandil.

3.7.1.2. Komitee soovitusel peaksid kodanikuühiskonna dialoogil kõigil tasanditel, sealhulgas ELi tasandil, olema järgmised **omadused** ([6]).

— See peab olema sisukas. Kodanikuühiskonna dialoog peaks olema kindel ja konkreetne osa otsustusprotsessist, mis tagab kodanikuühiskonna organisatsioonidele tõelise võimaluse teavet vahetada ja ruumi oma seisukohti väljendada. See peaks olema tõeline dialoog, mitte pelgalt demokraatia silmailuks.

— See peab olema tulemustele orienteeritud ja tagama kodanikuühiskonna osalemise nii kodanikuühiskonda puudutavate seadusandlike meetmete ja sätete eesmärke ja sisu käsitlevates aruteludes kui ka nende hindamise-tappides.

— See peab olema korrapärane.

— See peab olema läbipaistev, järgima avalikult kättesaadavaid eeskirju ja kriteeriume selle kohta, kuidas sidusrühmad valitakse ja milliseid teemasid dialoog hõlmab, ning tagama, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel on juurdepääs kogu asjakohasele teabele.

— See peab olema õiguspärane. Kodanikuühiskonna organisatsioonide akrediteerimine peab põhinema reaalsel legitiimsusel ja representatiivsusel. Kodanikuühiskonna organisatsioonid peavad järgima sisedemokraatia, autonoomia, sõltumatuse ja läbipaistvuse põhimõtteid, lähtuma mittetulunduslikust mudelist ning tegutsema kas üldistes või konkreetsete huvirühmade huvides.

— See peab võimaldama kõigil osalistel mõtteid jagada. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel peab olema võimalik integreerida oma algatused ja prioriteedid liikmesriikide ja Euroopa institutsioonide tegevuskavadesse. Dialoogi tähtaegade ühine kokkuleppimine võib suurendada mõju ja ennetada suutlikkusega seotud probleeme kõigil pooltel.

([6]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna dialoogi ja osalusdemokraatia tugevdamine ELis: edasised sammud“ (ettevalmistav arvamus eesistujariigi Belgia taotlusel) (ELT C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj).

— See peab olema kaasav ja esinduslik, eelkõige kõige haavatavamate rühmade puhul. Võrdõiguslikkuse liidu tagamine tähendab, et võetakse arvesse soolist perspektiivi ning LGBTIQ+-inimeste, rändajate, puudega inimeste ja romade seisukohti.

— See peab olema struktureeritud ja koordineeritud. Kodanikuühiskonna organisatsioonide töösse ja ettepanekutesse tuleks kaasata koordineerimistalitus.

— See peaks hõlmama tulemusi ja järelmeetmeid. Euroopa tasandil peaksid ELi institutsioonid reageerima kodanikuühiskonna organisatsioonide panusele avaliku tulemustabeli kaudu, kirjeldades üksikasjalikult järelmeetmeid või selgitades, miks meetmeid ei võetud. Osalejatelt tuleks samuti koguda tagasisidet.

3.7.1.3. Kodanikuühiskonna organisatsioonid peaksid oma meetmete rõhutamiseks rääkima ühel häälel.

3.7.2. *Dialoogistruktuuride edendamine ja tõhustamine kõigil tasanditel*

3.7.2.1. Maailmas, mida kujundavad üha enam konfliktid, väärinfo ja sotsiaalne polariseerumine, peab EL kiiresti ümber vaatama kodanikuühiskonna rolli ja tugevdama kodanikuühiskonna dialoogi. See ei ole mitte ainult institutsioonilise legitiimsuse alus, vaid ka vastupanuvõimelisema, kaasavama ja ulatuslikumal osalusel põhineva Euroopa ülesehitamise oluline tugisammas ([7]).

3.7.2.2. Kodanikuühiskonna strateegia peaks käsitlema igat liiki kodanikuühiskonna dialoogi, sealhulgas valdkonnaülest dialoogi, vertikaalset/valdkondlikku dialoogi ja horisontaalset dialoogi (dialoog kodanikuühiskonnas endas).

3.7.2.3. Suurema kodanikuosaluse ja struktureeritud kodanikuühiskonna dialoogi tagamine nõuab aega. Peame hindama olemasolevaid tavasid, neist õppima ning töötama väljaa põhimõtted ja suunised, mille saaks lõpuks kodifitseerida ELi tasandi kodanikuühiskonna dialoogi käsitlevas institutsioonidevahelises kokkuleppes. Seepärast teeb komitee ettepaneku võtta – komitee toetusel – vastu kodanikuühiskonna dialoogi käsitlev institutsioonidevaheline kokkulepe, et tagada kodanikuühiskonna dialoogi tavade sidusus kõigis ELi institutsioonides, järgides käesoleva arvamuse punktis 3,7.1 loetletud põhimõtteid.

3.7.2.4. Komitee on samuti valmis osalema ennetavalt sisukas dialoogis ELi institutsioonidega. Komitee teeb ettepaneku, et komisjon peaks tagasiside saamiseks korraldama komiteega igal aastal kohtumise, et arutada, kuidas ta rakendab komitee arvamustes esitatud soovitusi (lisaks komiteele juba laekuvale kirjalikule tagasisidele). Euroopa Parlament võiks kutsuda komitee osalema asjaomastel komisjonide koosolekutel, kui päevakorras on komitee arvamustega seotud seadusandlikud või poliitilised dokumendid. Samuti võiks nõukogu korrapäraselt kaasata komitee õigusloomeprotsessi, et analüüsida ja arutada komitee soovitusi.

3.7.2.5. Lisaks teeb komitee ettepaneku alustada laiaulatuslikku dialoogiprotsessi (mida kirjeldatakse katseprojekti osana käesoleva arvamuse punktis 4.3). See võiks aidata luua järgmise etapi valdkondliku dialoogi juhtimise ja struktuuri ([8]).

3.7.2.6. Kodanikuühiskonna dialoogi tavad Euroopa tasandil on praegu nii kvaliteedi kui ka kvantiteedi poolest väga erinevad. Koordineerimismehhanismide loomine institutsioonide vahel ja nende sees aitaks vaieldamatult vähendada kattuvusi ja ressursside kasutamist.

([7]) Euroopa Poliitikauuringute Keskus, „Mapping civil dialogue in the EU institutions“, 2025, komitee tellitud uuring kodanikuühiskonna organisatsioonide rühma taotlusel.

([8]) Välja arvatud valdkondlik sotsiaaldialoog.

3.7.2.7. Nagu komitee uues uuringus märgiti ([9]), on nüüd ülesanne tagada, et institutsioonide asjaomased üksused järgiksid aluspõhimõtteid – kodanikuühiskonnale tuleb tagada asjakohane ruum oma seisukohtade väljendamiseks ja luua läbipaistvad mehhanismid, et kaasata poliitika kujundamisse nende sisuline panus. Kuigi on põhjust optimismiks, tuleb teha veel palju tööd. Kodanikuühiskonna dialoogi käsitleva institutsioonidevahelise kokkuleppega võiks ette näha erinevad rollid ja dialoogi eesmärgid, võttes aluseks asjaomaste institutsioonide rollid ja tuginedes olemasolevatetele mehhanismidele.

— Nõukogus tuleks muude pideva dialoogi vahendite kõrval kasutada Euroopa poolaastat.

— Euroopa Parlamendis tuleks tugevdada volitatud asepresidendi rolli ning mõjutamissuutlikkust parlamendi fraktsioonides ja komisjonides.

— Euroopa Komisjonis tuleks asjaomase voliniku jõupingutused kooskõlastada peadirektoraatidega.

— Komitees tuleks tugevdada kontaktrühma rolli.

3.7.2.8. Need väga olulised punktid puudutavad kodanikuosaluse tugevdamist kodanikuühiskonna organisatsioonide võimestamise ning selliste struktuuride loomise kaudu, mis toetavad koolitust ja suutlikkuse suurendamist kogukonna kaasamise huvides. See samm on väga tähtis kogu strateegia väljatöötamiseks parimal võimalikul viisil. Komitee leiab, et see on Euroopa tuleviku jaoks oluline majanduslik investeering.

4. **Kodanikuühiskonna platvormi loomine**

4.1. *Üldised märkused*

4.1.1. Nõuetekohaselt tuleb arvesse võtta kodanikuühiskonna osalejate, kohalike algatuste, valitsusväliste organisatsioonide ja riiklike platvormide mitmekesisust. Platvorm ei ole tõhus ega õiguspärane, kui ei tunnustata ega arvestata igaühe iseärasusi, kuna see aitab tagada laialdase osalemise. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel võib olla selle õiguspärasuse kindlustamisel keskne roll.

4.2. *Tuginemine komitee eksperditeadmistele ja võrgustikele*

4.2.1. Iga analüüsi alguses tuleb uurida, kas on juba olemas struktuure või institutsioone, kes võiksid ja tahaksid seda platvormi võõrustada. Komitee võiks ja suudaks seda teha. Arvestades tema kogemusi dialoogi ja konsulteerimise läbiviimisel, on tal selleks head võimalused. Euroopa tuleviku konverentsi ettepanekud 38 ja 39 näivad seda ideed toetavat. 39. ettepaneku kohaselt tuleks „**[s]uurendada selles raamistikus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee institutsioonilist rolli ning suurendada tema mõjuvõimu osalusdemokraatia tegevuste, näiteks kodanikuühiskonna organisatsioonidega peetava struktureeritud dialoogi ja kodanike paneelarutelude vahendaja ja tagajana**“.

4.2.2. Komitee volitamine seda platvormi haldama aitaks toetada komitee pädevust, nõuandefunktsioone ja töömeetodeid, võimaldades komiteel tegutseda suhtluspartnerina kodanikuühiskonna jaoks. Arvestades komitee kogemusi, eksperditeadmisi ja võrgustikke, tuleb ta sellesse kaasata algusest peale. Need **eksperditeadmised** hõlmavad komitee liikmete põhjalikke teadmisi oma vastavates valdkondades, nende oskusteavet ELi poliitika harmoonilisel edasiarendamisel ning tugevat esindatust, kuna liikmed on ametlikult volitatud tegema otsuseid nende nimel, keda nad esindavad. Komitee töö eesmärk on tagada „tehniliste“ või „valdkondlike“ ([10]) mõõtmete ja „horisontaalsemate“ aspektide vastastikune mõju. Sellega tagatakse, et kõik arvamused, mille koostavad eksperditeadmistega liikmetest koosnevad uurimisrühmad, toetuvad suurepärasele tehnilisele tööle. Samuti pakub see teatavat demokraatlikku filtrit komitee alalistes sektsioonides, kus teksti arutab üle 100 liikme. See võimaldab enamiku komitee arvamustest vastu võtta ühehäälselt, mis kajastab komitee erilist lähenemisviisi sotsiaalse konsensuse saavutamisel.

([9]) Euroopa Poliitikauuringute Keskus, „Mapping civil dialogue in the EU institutions“, 2025, komitee tellitud uuring kodanikuühiskonna organisatsioonide rühma taotlusel.

([10]) See erineb valdkondlikust sotsiaaldialoogist.

4.2.3. Komiteel on juurdepääs ulatuslikule ja ainulaadsele võrgustikule. Kuna komitee liikmed on juurdunud riigi kodanikuühiskonnas, võimaldab see neil anda oma panuse ELi poliitikasse rohujuure tasandil ja suunata Euroopa arutelud tagasi kohalikele kogukondadele.

4.3. *Kodanikuühiskonna platvormi struktuur ja juhtimine*

4.3.1. Tuginedes oma kogemustele ja võrgustikule, teeb komitee ettepaneku käivitada koostöös Euroopa Komisjoniga **katseprojekt**, millega loodaks **laiaulatuslik dialoog**, mis algab poliitilise protsessi varases etapis. Tähelepanu keskmes oleksid demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi põhimõttega seotud küsimused, mida arutataks koostöös komitee ajutise töörühmaga „Põhiõigused ja õigusriigi põhimõte“. Kodanikuühiskonna platvormi eesmärk oleks laiendada demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigiga tegelevate kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist, et teha kindlaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele rohujuure tasandil eriti muret tekitavad küsimused ning anda oma panus komitee ja Euroopa Komisjoni aruannetesse nendes küsimustes. Komitee teeb ettepaneku luua EMFi eeskujul platvormi juhtrühm, milles oleksid esindatud Euroopa Komisjon, komitee ja kontaktrühm. Platvormi töö tulemusi saaks kasutada komitee iga-aastasel õigusriigi ja põhiõiguste teemalisel konverentsil. Kodanikuühiskonna nädala panuseid kasutataks ka platvormi töös viisil, mille määrab kindlaks juhtrühm (nt pühendades ühe päeva platvormi tööle).

4.3.2. Juhtrühm vastutaks katseprojekti käivitamise eest ning lepiks kokku asjakohases juhtimis- ja osalemiskorras. Konkreetset ettepanekut protsessi kohta tuleks edasi arendada. Pärast selle rakendamist hindaks komisjon projekti ja pakuks välja edasised arengusuunad, et käivitada sarnaseid laiaulatuslikke dialoogiprotsesse muudel kodanikuühiskonna jaoks olulistel teemadel. Juhtrühm lepiks igal aastal kokku projekti täpsed teemad ja ajakavad.

4.3.3. Komitee on samuti seisukohal, et strateegia (sealhulgas platvorm) võiks tulevikus aidata kaasa järgmisele:

— iga kahe aasta tagant koostatav aruanne strateegia tegevuste kohta ning kõigi platvormi kaudu ja kõigi peadirektoraatide poolt läbiviidavate kodanikuühiskonna dialoogi tegevuste kohta;

— iga-aastase tulemustabeli loomine avaliku foorumi vormis, kus arutatakse dialoogide tulemusi ja järelmeetmeid;

— iga-aastane foorum, mis korraldatakse koostöös Euroopa Komisjoniga ja mis võiks olla osa kodanikuühiskonna nädalast.

4.3.4. Katseprojekt annaks võimaluse arendada edasi olemasolevat struktureeritud koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega ja anda sellele ametlik vorm. Komitee on juba katsetanud erinevaid viise kodanikuühiskonna organisatsioonide süstemaatiliseks kaasamiseks, sealhulgas: i) EMFi raames; ii) komitee põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsiooni (NAT) loodud „kogunemispaikade“ abil, et kodanikuühiskonna organisatsioonid saaksid kohtuda ja valmistada ühiselt ette panuseid ELi ja rahvusvaheliste protsesside jaoks ning iii) tagades kontaktrühma sisendi komitee panusesse komisjoni iga-aastasesse tööprogrammi. Need ja muud algatused võiksid saada osaks katseprojektist ühtse juhtimisstruktuuri raames (hõlmab Euroopa Komisjoni, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ja kontaktrühma). Kuna katseprojekt põhineb olemasolevatel struktuuridel ja vahenditel, võiks seda kiiresti ja viivitamata rakendada. Samal ajal sõltuks selle edu kodanikuühiskonna organisatsioonidele suunatud piisavate vahendite pakkumisest ja suutlikkuse suurendamise meetmete rakendamisest.

4.3.5. See platvorm

— suunaks – juhtorganite toetusel – dialooge demokraatia, põhiõiguste ja õigusriigi teemal ning juhiks hiljem panuseid peamistesse poliitilistesse protsessidesse, näiteks Euroopa Komisjoni iga-aastasesse tööprogrammi;

— võõrustaks iga-aastast kodanikuühiskonna dialoogi konverentsi – tõenäoliselt Euroopa kodanikuühiskonna nädala raames –, et koos kõigi asjaomaste sidusrühmadega esitada ja täiustada soovituste ettepanekuid;

— jälgiks kodanikuühiskonna dialoogi iga-aastase tulemustabeli abil, mille põhjal koostataks iga kahe aasta järel kodanikuühiskonna dialoogi aruanded;

— aitaks kaasa institutsioonidevahelise kokkuleppe saavutamisele.

4.3.6. Euroopa Komisjon peaks nägema ette asjakohased sätted Euroopa kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamiseks kõigil tasanditel ning konkreetsemalt rahastama kavandatava katseprojekti käivitamist. Piisavate rahaliste vahenditeta ei saa kodanikuühiskonna strateegiat rakendada. Kahe ja poole aasta möödudes (komitee ametiaja keskpaik) viivad komitee, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja Euroopa Komisjon läbi hindamise, et parandada protsessi ja määrata kindlaks järgmised arenguetapid.

Brüssel, 17. juuli 2025

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE